

8. mars: Norsk likestillingskamp har i liten grad handlet om norsk kultur og kristendom. Det er ikke norske kvinners forklær og skaut som har vært problemet.

Likestillingsutfordringene for innvandrede kvinner framstilles ofte som kulturelle og religiøse. Vi diskuterer moralpoliti i en gatestump på Grønland i Oslo og om voksne kvinner skal kunne bære hijab eller ikke. Et raskt blick på statistikken viser at også andre tema er verdt oppmerksomhet.

Nye utfordringer – gamle løsninger

Av Hanne Cecilie Kavli og May-Len Skilbrei, forskere på Fafo

Kronikk Dagbladet, 8. mars 2010

Ideen om en internasjonal kvinnedag ble lansert i sammenheng med kampen for kvinners stemmerett og rett til lønnsarbeid. Over tid har parolene i 8. mars-togene utviklet seg, fra krav om brød, fred og kvinnelig stemmerett på begynnelsen av 1900-tallet, til flere barnehageplasser på 1970-tallet og det fortsatt dagsaktuelle kravet om lik lønn for likt arbeid. Men hva er de viktigste sakene for innvandrede kvinner i Norge i dag? Allerede på 1980-tallet var enkelte bekymret over at likestillingskampen først og fremst tok utgangspunkt i norske kvinners situasjon, og at det var viktig at innvandrede kvinner selv tok styringa i kampen for sine rettigheter. Er det bildet som tegnes av innvandrede kvinner i det offentlige ordskiftet i dag representativt? Vår forskning tyder ikke på det. Det finnes viktige likestillingspolitiske utfordringer for innvandrede kvinner og deres etterkommere som ikke handler primært om hijab, moralpoliti, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse – de handler om retten til arbeid, til anstendig lønn, til økonomisk selvstendighet og til å kunne delta i samfunnet på lik linje med menn. Tiden er moden for å avmystifisere de likestillingspolitiske utfordringene kvinner med innvandrerbakgrunn møter.

Personer som har innvandret til Norge, eller er født i Norge av innvandrede foreldre, utgjør i dag over 10 prosent av befolkningen. I Oslo har flere enn en av fire innbyggere innvandrerbakgrunn. Nyere forskning, blant annet fra Statistisk sentralbyrå, viser at innvandrede kvinner samlet sett har dårligere levekår enn innvandrede menn. Sammenliknet med menn snakker kvinnene oftere

dårlig norsk, har færre venner og føler seg oftere alene. Et forhold som ser ut til å beskytte mot dette, er å være i lønnet arbeid. For eksempel ser det ut til at det å ha jobb demper følelsen av å være ensom og gir bedre psykisk helse både blant innvandrede kvinner og menn. Retten til lønnet arbeid og en sterkere statlig tilrettelegging av kvinners mulighet til å kombinere omsorgs- og lønnsarbeid har vært en viktig likestillingssak for kvinner opp gjennom historien. Tallene illustrerer hvorfor tilrettelegging for kvinners arbeid fortsatt er en viktig likestillingssak.

Barrierene for å få arbeid kan være større for innvandrede kvinner enn innvandrede menn. Ikke fordi norske arbeidsgivere nødvendigvis er mer skeptiske til kvinnelige enn til mannlige søkere, men fordi menn og kvinner ofte stiller med ulike utgangspunkt. Kvinnelige innvandrere har med seg mindre utdanning og arbeidserfaring enn innvandrede menn. Og selv om mange deltar i både norskopplæring, i arbeidspraksis og i omfattende kvalifiseringsprogram, bruker kvinner lenger tid enn menn på å fullføre, og resultatene er vanskeligere å dokumentere. I tillegg møter mange kvinner sterke sosiale føringer om å ta hovedansvaret for hus- og omsorgsarbeid. Kombinasjonen av disse forholdene påvirker både kvinners deltakelse i kvalifisering og deltakelse i arbeidslivet.

Samtidig er det store variasjoner mellom ulike grupper. Blant chilenske, iranske og bosniske innvandrere er det for eksempel liten forskjell på sysselsettingsgraden mellom kvinner og menn. Og for å gjøre bildet enda mer sammensatt – det er store variasjoner også innenfor hver landgruppe. Selv om det er mindre vanlig å være i lønnet arbeid blant pakistanske enn blant norske kvinner, er også et betydelig antall pakistanske kvinner i lønnet arbeid. For debatten er det et problem at disse og andre forskjeller så sjelden løftes fram.

Fafos undersøkelse om likestilling i innvandrede familier viser forskjeller i oppfatninger om hvordan arbeidsdelingen mellom menn og kvinner bør være, men også likheter. Kvinner gjør mer husarbeid enn menn i alle de landgruppene vi har studert, også etnisk norske. Når det gjelder omsorg for egne barn har norske menn i dag en langt mer aktiv rolle enn tidligere. Vi ser de samme tendensene blant innvandrede menn i mange av de landgruppene vi har studert, særlig når det gjelder oppfølging av barnas skolegang. Den hjemmebaserte omsorgen utføres fortsatt oftest av mor. Det er imidlertid ett område der forskjellene mellom majoritetsbefolkningen og de innvandrede minoritetene vi har studert er svært tydelige: ansvaret for familiens økonomi.

Nesten alle menn oppgir at de i stor grad har et ansvar for familiens økonomi – mange kvinner i innvandrerbefolkningen svarer nei på det samme spørsmålet. Dette handler om at innvandrede kvinner i mindre grad enn menn har lønnet arbeid, men også om hvordan kvinnens inntekt disponeres.

Norge er i ferd med å få et betydelig antall etterkommere av innvandrere - kvinner og menn som er født i Norge og har innvandrede foreldre. I denne gruppen skjer det en tydelig tilnærming til de familiepraksiser som dominerer i den norske befolkningen. Tilnærmingen handler om sentrale forhold som kvinners deltakelse i høyere utdanning, yrkesdeltakelse – også i småbarnsfasen, og færre barn per kvinne. Norskfødte med innvandrede foreldre er fortsatt en ung gruppe. De som har stiftet familie, har ofte gjort det relativt tidlig og har på dette området dermed videreført en praksis fra foreldrenes generasjon. Derfor er det spesielt interessant at vi likevel finner så tydelige endringer i kvinners og menns roller i familie og arbeidsliv. Samtidig er det mindre vanlig å arbeide i småbarnsfasen blant norskfødte kvinner med pakistanske foreldre enn blant kvinner i befolkningen sett under ett. Tilpasning og endring kombineres for mange med en videreføring av verdier og idealer fra egen oppvekst.

Kampen for likestilling mellom menn og kvinner har vært og er en viktig del av det norske samfunnet, og den har bidratt til store endringer i hvordan vi organiserer samfunnet vårt og livene våre. Når likestilling diskuteres for etnisk norske kvinner, har man valgt å rette søkelyset først og fremst mot samfunnets organisering. Debattanter og politikere har i liten grad brukt tid og krefter på å hevde at manglende likestilling handler om norsk kultur og kristendom, selv om dette selvfølgelig også er en del av forklaringen på vedvarende kjønnsforskjeller. Det er ikke norske kvinners forklær og skaut som har vært problemet, men samfunnets strukturer. Når innvandrede kvinners likestilling settes på dagsorden er det omvendt – religion og kultur får plassen som de viktigste årsakene til manglende likestilling. På 100-årsdagen for den internasjonale kvinnetdagen er det lov å hente litt lærdom fra historien; barrierer for kjønnslikestilling handler om mer enn kultur og religion - også for innvandrede kvinner.